

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО
УКРАЇНИ”**

Харків
2014

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК**

**ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
ТА ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

**“ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО
УКРАЇНИ”**

галузь знань 0304 “Право”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”,
напрямок підготовки 6.030401 “Правознавство”

**для студентів IV курсу заочних та IV курсу
вечірнього факультетів**

Харків
2014

Навчально-методичний посібник для самостійної роботи та завдання для практичних занять з навчальної дисципліни “Екологічне право України” (галузь знань 0304 “Право”, освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”, напрям підготовки 6.030401 “Правознавство”) для студентів IV курсу заочних та IV курсу вечірнього факультетів / уклад.: А. П. Гетьман, А. К. Соколова, В. С. Шахов та ін. – Х.: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2014. – 56 с.

У к л а д а ч і: А. П. Гетьман,
А. К. Соколова,
В. С. Шахов,
С. В. Разметаєв,
Г. В. Анісімова,
О. М. Ткаченко,
В. Л. Бредіхіна,
Т. В. Єрмолаєва,
М. К. Черкашина,
В. В. Шеховцов,
О. В. Донець,
Є. П. Суєтнов

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою
університету (протокол № 6 від 17.06.2014 р.)*

1. ВСТУП

Дисципліну “Екологічне право України” згідно з навчальним планом університету студенти заочного та вечірнього факультетів вивчають в VII семестрі відповідно, в кінці яких складають іспит.

Екологічне право України – фундаментальна навчальна дисципліна. Екологічне право є важливою складовою еколого-правової освіти студентів ВНЗ, яка набуває особливого значення у період становлення, розвитку та зміцнення державності, прискорення реформування екологічних правовідносин в Україні та суттєвого оновлення правового підґрунтя регламентації екологічних відносин. Вона також сприяє становленню сучасного правника як фахівця, якій за умов складних відносин між державою, органами місцевого самоврядування, фізичними і юридичними особами з приводу приналежності, використання, відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки, охорони навколишнього природного середовища, що виникають, може забезпечити режим законності щодо сталого розвитку, прав та інтересів відповідних суб’єктів.

Завданням навчальної дисципліни передусім є опанування студентами необхідними теоретичними положеннями, засвоєння сутності: еколого-правових категорій та понять; еколого-правових інститутів тощо.

Завдяки даній дисципліні студенти оволодівають навичками самостійної роботи з нормативно-правовими актами, еколого-правовою літературою, матеріалами судової практики, засвоюють сутність еколого-правових категорій, зміст еколого-правових інститутів, вчать розуміти конкретний зміст норм екологічного права, роз’яснення вищих судових інстанцій України та рішень Конституційного Суду України, тлумачити їх та правильно застосовувати при вирішенні конкретних справ. Набувають також досвіду науково-дослідної роботи у галузі екологічного права.

“Екологічне право України” передбачає оволодіння колом основних питань про предмет, метод і систему екологічно-

го права, його принципи, джерела, об'єкти та суб'єкти, правові основи екологічного управління, екологічні права та обов'язки громадян, право власності на природні ресурси, загальні положення права природокористування, правове забезпечення екологічної безпеки, економічного механізму природокористування та охорони навколишнього природного середовища, формування і функціонування екологічної мережі, екологічні спори, правове регулювання використання та охорони земель, вод, надр, рослинного та тваринного світу, атмосферного повітря, курортних, лікувально-оздоровчих та рекреаційних територій і зон, поводження з відходами, правовий режим надзвичайних екологічних ситуацій, міжнародне екологічне право та міжнародне співробітництво в галузі охорони довкілля, а також за-своєння таких підгалузей права, як: водне, гірниче, флористичне, зокрема, лісове, фауністичне, атмосферо-повітряне тощо.

При вивченні екологічного права України на вечірньому факультеті використовуються такі форми навчальної роботи: лекції, консультації; індивідуальні домашні завдання; самостійна робота студентів, а на заочному – передбачено підготовку курсової роботи, проводяться й практичні заняття. Під час сесії студенти заочного факультету зобов'язані взяти участь у практичних заняттях (4 год) за тематикою, зазначеною в розділі 5 “Теми практичних занять”.

У результаті вивчення навчальної дисципліни “Екологічне право України” студенти повинні:

знати систему екологічного законодавства; особливості права власності на природні ресурси; специфіку правового регулювання використання, відтворення та охорони окремих природних ресурсів і об'єктів; правовий режим територій та особливо охоронюваних природних об'єктів.

уміти правильно тлумачити та застосовувати норми екологічного права, використовувати дані науки екологічного права для вирішення професійних завдань, здійснювати юридичний аналіз обставин для кваліфікації екологічних відносин; при виконанні професійних завдань визначати правовий статус органів у сфері екологічного управління та правові наслідки

рішень, які вони приймають; у межах економіко-правового механізму природокористування та охорони навколишнього природного середовища застосовувати економічні заходи раціонального природокористування та передбачені законодавством механізми правового регулювання використання, охорони та відтворення природних ресурсів.

Самостійна робота – це вид позааудиторної роботи студента навчального характеру, яка спрямована на вивчення програмного матеріалу.

Під час самостійної роботи студент має опрацювати конспекти лекцій, літературу, нормативні акти, судову практику.

Формами самостійної роботи є: виконання індивідуальних домашніх завдань; робота в інформаційних мережах; знайомства з додатковою літературою; складання конспектів тем, що виносяться для самостійного вивчення.

2. ЗАГАЛЬНИЙ РОЗРАХУНОК ГОДИН ЛЕКЦІЙ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

(для студентів заочних факультетів)

№ п/п	Т е м а	Всього годин	У тому числі		
			лекції	практичні заняття	самостійна робота
ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА – 84 год					
1	Предмет, метод, система та принципи екологічного права	10	2		8
2	Джерела екологічного права	4			4
3	Правові основи управління природокористуванням та охороною довкілля (екологічне управління)	8			8
4	Екологічні права та обов'язки громадян	6			6
5	Правові засади екологічної безпеки населення та територій. Правовий режим надзвичайних екологічних ситуацій	10			10
6	Правове регулювання поведінки з відходами	6			6
7	Правові засади економічного механізму природокористування та охорони навколишнього природного середовища	8			8
8	Право власності на природні ресурси та комплекси. Загальні положення права природокористування	26	2	4	20
9	Особливості юридичної відповідальності за екологічні правопорушення. Вирішення спорів	6			6
	Всього	84	4	4	76
ОСОБЛИВА ЧАСТИНА – 72 год					
10	Особливості правового регулювання використання земель	4			4
11	Особливості правового регулювання використання вод	10			10

12	Особливості правового регулювання використання надр	8			8
13	Особливості правового регулювання використання рослинного світу	12			12
14	Особливості правового регулювання використання тваринного світу	10			10
15	Правова охорона атмосферного повітря	6			6
16	Правове забезпечення формування і функціонування екологічної мережі України	4			4
17	Правовий режим санітарно-захисних зон, курортних, лікувально-оздоровчих, рекреаційних територій та курортів	4			4
18	Правовий режим об'єктів природно-заповідного фонду	8			8
19	Міжнародно-правова охорона довкілля	6			6
	В с ь о г о	72			72
	Р а з о м	156	4	4	148

(для студентів вечірнього факультету)

№ п/п	Т е м а	Всього годин	У тому числі		
			лекції	практичні заняття	самостійна робота
ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА – 74 год					
1	Предмет, метод, система та принципи екологічного права	8	2		6
2	Джерела екологічного права	4	2		2
3	Правові основи управління природокористуванням та охороною довкілля (екологічне управління)	6	2		4
4	Екологічні права та обов'язки громадян	6	2		4
5	Правові засади екологічної безпеки населення та територій. Правовий режим надзвичайних екологічних ситуацій	10	2		8
6	Правове регулювання поведінки з відходами	6	2		4

7	Правові засади економічного механізму природокористування та охорони навколишнього природного середовища	8	2		6
8	Право власності на природні ресурси та комплекси	12	4		8
9	Загальні положення права природокористування	8	2		6
10	Особливості юридичної відповідальності за екологічні правопорушення. Вирішення спорів	6	2		4
	В с ь о г о	74	22		52

ОСОБЛИВА ЧАСТИНА – 76 год

11	Особливості правового регулювання використання земель	4	2		2
12	Особливості правового регулювання використання вод	10	2		8
13	Особливості правового регулювання використання надр	8	2		6
14	Особливості правового регулювання використання рослинного світу	12	2		10
15	Особливості правового регулювання використання тваринного світу	10	2		8
16	Правова охорона атмосферного повітря	6	2		4
17	Правове забезпечення формування і функціонування екологічної мережі України	6	2		4
18	Правовий режим санітарно-захисних зон, курортних, лікувально-оздоровчих, рекреаційних територій та курортів	6	2		4
19	Правовий режим об'єктів природно-заповідного фонду	8	2		6
20	Міжнародно-правова охорона довкілля	6			6
	В с ь о г о	76	18		58
	Р а з о м	150	40		110

ЗАТВЕРДЖЕНО
вченою радою Національного
університету “Юридична Академія
України імені Ярослава Мудрого”
(протокол № 10 від 15.06.2012 р.)

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО УКРАЇНИ”

(загальна для студентів усіх факультетів)

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Предмет, метод, система та принципи екологічного права

Предмет екологічного права. Поняття, сутність та зміст еколого-правових відносин, їх класифікації. Види екологічних правовідносин: земельні, водні, гірничі, фауністичні, флористичні, атмосферно-повітряні та ін. Науково-правові концепції та методологія взаємодії суспільства та природи. Підстави виникнення, зміни та припинення екологічних правовідносин.

Види об'єктів екологічного права, їх особливості. Поняття природних та природно-антропогенних об'єктів, природних ресурсів та комплексів. Ландшафти та інші природні комплекси як об'єкти еколого-правового регулювання. Співвідношення природних об'єктів та природних ресурсів у системі екологічного права. Поняття та складові елементи навколишнього природного середовища як об'єкта екологічного права. Екологічна мережа як комплексний об'єкт екологічного права, особливості його правової охорони. Життя і здоров'я громадян в системі об'єктів охорони екологічного права.

Суб'єкти екологічного права: народ України, держава, територіальні громади, органи державної влади, фізичні та юридичні особи, громадські, міжнародні та релігійні об'єднання, іноземні фізичні та юридичні особи, іноземні держави та ін. Особливості екологічної правосуб'єктності.

Особливості методу правового регулювання екологічних відносин. Застосування заходів та способів імперативного та диспозитивного методу правового регулювання екологічних відносин (змішаний метод).

Поняття екологічного права як галузі права; етапи його становлення та розвитку. Екологічне право – самостійна галузь права. Співвідношення екологічного права і законодавства. Сучасні концепції екологічного права та перспективи його подальшого розвитку.

Принципи екологічного права та екологічного законодавства. Основоположні принципи: правове забезпечення досягнення гармонічної взаємодії суспільства і природи; правове забезпечення вимог екологічної безпеки; правове закріплення приналежності природних ресурсів конкретним суб'єктам; правове забезпечення раціонального та ефективного використання природних ресурсів; правове забезпечення комплексного підходу до сталого використання, відтворення природних ресурсів; запобігання екологічній шкоді та ін. Функції екологічного права та їх види.

Система екологічного права як галузі: права; науки; навчальної дисципліни. Екологічне право як самостійна галузь права, його підгалузі.

Джерела екологічного права

Поняття, загальна характеристика і система джерел екологічного права.

Конституція України як основний закон у системі екологічного права. Закон України “Про охорону навколишнього природного середовища” як базовий закон у системі джерел екологічного права.

Поресурсові кодекси та закони як спеціалізовані джерела екологічного права України (Земельний, Лісовий, Водний кодекси, Кодекс України про надра, Закони “Про рослинний світ”, “Про тваринний світ”, “Про природно заповідний фонд”, “Про екологічну мережу”, “Про охорону атмосферного повітря”).

Нормативно-правові акти органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в галузі екологічного права.

Роль судової та господарської практики в регулюванні екологічних відносин.

Міжнародні договори та інші міжнародно-правові акти як джерела екологічного права.

Правові основи управління природокористуванням та охороною довкілля (екологічне управління)

Загальна характеристика управління природокористуванням та охороною довкілля як різновид соціального управління.

Поняття й види управління в галузі екології. Система та повноваження органів управління природокористуванням та охороною довкілля загальної та спеціальної компетенції.

Правове забезпечення участі громадськості в екологічному управлінні природокористуванням та охороною довкілля.

Поняття та зміст функцій управління природокористуванням та охороною довкілля. Загальна характеристика організаційних, попереджувально-охоронних та стабілізаційних функцій екологічного управління.

Процедура реалізації функцій управління природокористуванням та охороною довкілля (еколого-правовий процес).

Екологічні права та обов'язки громадян

Становлення та розвиток інституту екологічних прав та обов'язків громадян. Загальна характеристика системи екологічних прав та обов'язків громадян. Поняття та особливості екологічних прав громадян. Структура екологічних прав як суб'єктивних прав особи. Загальна характеристика природних екологічних прав.

Класифікація екологічних прав громадян. Конституційні екологічні права на: безпечне для життя та здоров'я довкілля; відшкодування шкоди, заподіяної їх здоров'ю та майну негатив-

ним впливом навколишнього природного середовища; одержання екологічної інформації та ін. Екологічні права, встановлені спеціальними законами про екологію, та екологічні права, передбачені підзаконними нормативними актами.

Поняття, зміст, структура екологічних обов'язків громадян. Види обов'язків громадян у сфері екології (загальні та спеціальні).

Гарантії реалізації екологічних прав громадян. Основні правові форми охорони та способи захисту екологічних прав громадян.

Право власності на природні ресурси та комплекси

Поняття, особливості, зміст та форми права власності на природні ресурси. Конституційні засади права власності на природні ресурси. Право державної, комунальної та приватної власності на природні ресурси.

Підстави, порядок та особливості виникнення права державної, комунальної та приватної власності на природні ресурси. Порядок надання природних ресурсів у приватну власність, приватизація. Загальна характеристика угод як підстав виникнення права власності на природні ресурси.

Основні права та обов'язки власників природних ресурсів, захист і гарантії їх прав. Обмеження прав власників природних ресурсів.

Підстави, порядок та умови припинення права державної, комунальної та приватної власності на природні ресурси та комплекси, види та класифікація таких підстав.

Особливості відповідальності за порушення права власності на природні ресурси. Відповідальність за угоди, які порушують право власності на природні ресурси.

Право природокористування

Загальна характеристика та зміст права природокористування. Основні принципи природокористування (похідність

від права власності на природні об'єкти, платність природокористування, цільове призначення, стабільність, обов'язковість дотримання екологічних стандартів, нормативів, лімітів тощо).

Об'єкти права природокористування та їх співвідношення з об'єктами права власності на природні ресурси.

Суб'єкти права природокористування, їх класифікація по відповідних ознаках; екологічна правоздатність та дієздатність суб'єктів природокористування.

Правові види природокористування; їх класифікація по об'єктах і суб'єктах, термінах користування та інших ознаках. Право загального і спеціального природокористування та їх ознаки. Особливості користування природними ресурсами на умовах оренди. Особливості користування природними ресурсами континентального шельфу і виключної (морської) економічної зони.

Підстави виникнення та зміни права природокористування (відповідні юридичні дії, факти, події). Надання (відведення) природного об'єкта в натурі (на місцевості). Права та обов'язки природокористувачів. Обмеження прав природокористувачів.

Захист суб'єктивних прав природокористувачів.

Підстави зупинення та припинення права природокористування, види і класифікація таких підстав (відповідні юридичні дії, факти, події).

Правові засади економічного механізму природокористування та охорони навколишнього природного середовища

Поняття та принципи економіко-правового механізму природокористування та охорони довкілля. Основні напрями та складові економічного механізму природокористування та охорони навколишнього природного середовища.

Джерела фінансування екологічних заходів. Фонди охорони навколишнього природного середовища. Плата за спеціальне природокористування: її види та форми справляння. Еко-

логічний податок: суб'єкти та об'єкти оподаткування.

Система лімітів використання природних ресурсів та лімітів скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище та розміщення відходів.

Види економічного стимулювання природоохоронної діяльності.

Екологічне страхування. Екологічний аудит.

Особливості юридичної відповідальності за екологічні правопорушення. Вирішення спорів

Поняття та загальна характеристика юридичної відповідальності в екологічному праві. Визначення та головні ознаки екологічного правопорушення. Особливості, склад, загальна класифікація екологічних правопорушень. Види юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства. Особливості відшкодування майнової шкоди заподіяної довкіллю. Особливості розгляду екологічних спорів.

ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Особливості правового регулювання використання земель

Загальна характеристика правового регулювання використання та охорони земель. Земля – основне національне багатство України, її функції як об'єкта природи. Правове забезпечення раціонального використання земель.

Правова охорона земель. Імперативний принцип особливої охорони землі як найважливішого компонента біосфери. Охорона ґрунтів. Стандартизація і нормування в галузі охорони земель та відтворення родючості ґрунтів. Охорона земель від забруднення небезпечними речовинами. Використання техногенно забруднених земель.

Особливості відповідальності за порушення земельного

законодавства: поняття, зміст та види. Відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва. Повернення самовільно зайнятих земельних ділянок. Захист прав на землю.

Особливості правового регулювання використання вод

Загальна характеристика права користування водами: поняття, принципи, об'єкти, суб'єкти тощо. Види права водокористування: постійне і тимчасове, відокремлене і сумісне, загальне і спеціальне, цільові види водокористування. Право користування водними об'єктами на умовах оренди. Підстави і порядок виникнення права водокористування. Права та обов'язки водокористувачів. Підстави і порядок припинення права водокористування. Правові заходи охорони вод. Відповідальність за порушення законодавства про використання і охорону вод та відтворення водних ресурсів.

Особливості правового регулювання використання надр

Загальна характеристика права користування надрами: поняття, суб'єкти, об'єкти та види права надрокористування.

Підстави та порядок виникнення, зміни, призупинення та припинення права користування надрами. Спеціальні дозволи на користування надрами. Підстави та порядок надання та вилучення гірничих відводів.

Особливості використання надр на підставі угод про розподіл продукції. Особливості користування надрами при оренді цілісних майнових комплексів паливно-енергетичного комплексу України. Особливості використання окремих корисних копалин (нафти і газу, уранових руд, дорогоцінних металів та каміння тощо).

Права та обов'язки користувачів надр, захист та гарантії їх прав.

Відповідальність за порушення законодавства про надра.

Особливості правового регулювання використання рослинного світу

Рослинний світ як об'єкт правової охорони та використання. Загальна характеристика природних рослинних ресурсів та їх класифікація.

Правова природа використання рослинного світу: поняття, види, об'єктно-суб'єктний склад. Загальне та спеціальне користування природними рослинними ресурсами. Види спеціального користування природними рослинними ресурсами. Правове забезпечення спеціального використання природних рослинних ресурсів та його особливості. Порядок отримання дозволу на спеціальне використання природних рослинних ресурсів.

Правові засади охорони рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин та типових природних рослинних угруповань. Червона книга України. Зелена книга України. Інтродукція. Акліматизація. Селекція рослин. Створення ботанічних колекцій.

Ліс як об'єкт права лісокористування: поняття, групи. Суб'єкти та види права лісокористування. Особливості спеціального лісокористування. Порядок отримання дозволу на спеціальне лісокористування. Лісовий та лісорубний квиток, їх значення для права спеціального лісокористування. Права та обов'язки лісокористувачів.

Загальна характеристика використання лісових ресурсів, його види: загальне та спеціальне. Правове регулювання використання лісових ресурсів: побічні лісові користування; використання корисних властивостей лісів для культурно-оздоровчих, рекреаційних, спортивних, туристичних, навчально-виховної мети, потреб мисливського господарства, проведення науково-дослідних робіт.

Правові засади щодо відтворення, охорони та захисту лісів. Особливості юридичної відповідальності за порушення законодавства про рослинний світ та лісового законодавства. Особливості майнової відповідальності за шкоду, заподіяну лісу і рослинному світу.

Особливості правового регулювання використання тваринного світу

Загальна характеристика права користування тваринним світом: поняття, об'єкти, суб'єкти та види права користування тваринним світом.

Загальні підстави і порядок виникнення права використання тваринного світу. Права та обов'язки користувачів тваринного світу. Підстави і порядок припинення права користування тваринним світом.

Правові підстави та межі загального використання тваринного світу. Правові засади спеціального використання тваринного світу. Правове регулювання полювання та мисливського господарства, рибальства: їх поняття та види. Правові основи використання диких тварин у наукових, культурно-освітніх, виховних, естетичних і комерційних цілях.

Юридична відповідальність за порушення законодавства про охорону, використання і відтворення тваринного світу. Особливості майнової відповідальності за шкоду, заподіяну незаконним добуванням об'єктів тваринного світу.

Загальні правові засади екологічної безпеки населення та територій. Правовий режим надзвичайних екологічних ситуацій

Правові підстави забезпечення вимог екологічної безпеки. Поняття екологічної безпеки, її об'єкти та суб'єкти. Класифікації екологічної безпеки за: об'єктами, джерелами небезпеки, територіальними ознаками, масштабами шкідливого впливу. Складові частини екобезпеки: радіаційна, ядерна, техногенна, хімічна та ін.

Поняття та характеристика правових заходів щодо забезпечення вимог екологічної безпеки. Класифікація державно-правових заходів за спрямованістю їх дій. Загальна характеристика організаційно-превентивних, регулятивно-стимулюючих, розпорядчо-виконавчих, охоронно-відновлювальних і забезпечувальних заходів.

Правове забезпечення ризику в галузі екологічних правовідносин. Поняття екологічного ризику. Джерела екологічного ризику.

Юридична відповідальність за правопорушення в галузі забезпечення екологічної безпеки: умови та підстави. Види відповідальності, особливості цивільно-правової відповідальності.

Загальна характеристика законодавства України про надзвичайні екологічні ситуації (НЕС). Поняття НЕС, їх ознаки та класифікація. Причини їх походження. Поняття та правовий режим зон НЕС. Підстави, порядок оголошення окремої місцевості зоною НЕС. Правові заходи щодо забезпечення захисту населення та території, запобігання і ліквідація наслідків НЕС.

Правове регулювання поводження з відходами

Відходи як об'єкт правового регулювання. Правова класифікація відходів. Правовий режим поводження з відходами. Особливості правового регулювання поводження з: радіоактивними відходами; твердими побутовими (комунальними) відходами; небезпечними відходами. Правове регулювання діяльності, пов'язаної зі збиранням і заготівлею окремих видів відходів як вторинної сировини та забезпечення ними переробних підприємств. Транскордонне переміщення відходів та їх правове регулювання. Юридична відповідальність за порушення законодавства у сфері поводження з відходами.

Правова охорона атмосферного повітря

Поняття та особливості атмосферного повітря як об'єкта правової охорони. Співвідношення понять “атмосферне повітря” та “повітряний простір”.

Способи охорони атмосферного повітря. Поняття та особливості правової охорони атмосферного повітря. Система правових заходів щодо охорони атмосферного повітря: дозвільного, попереджувального, контрольного, стимулюючого, поновлювального, заборонного характеру.

Юридична природа дозволів у галузі охорони атмосферного повітря. Правове регулювання стандартизації і нормування в галузі охорони атмосферного повітря. Нормативи в галузі охорони атмосферного повітря: екологічної безпеки атмосферного повітря; гранично допустимих викидів забруднюючих речовин стаціонарних джерел; гранично допустимого впливу фізичних та біологічних факторів стаціонарних джерел; вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах та впливу фізичних факторів пересувних джерел; технологічні нормативи допустимого викиду забруднюючих речовин та ін. Порядок затвердження та перегляду встановлених нормативів.

Правові заходи попередження забруднення атмосферного повітря при проектуванні, будівництві і реконструкції підприємств та інших об'єктів, які пливають або можуть вплинути на стан атмосферного повітря, при удосконаленні існуючих та впровадженні нових технологічних процесів та устаткування.

Відповідальність за порушення законодавства в галузі охорони атмосферного повітря. Особливості відшкодування шкоди, завданої порушенням атмосферо-охоронного законодавства.

Правове забезпечення формування і функціонування екологічної мережі України

Загальна характеристика екологічної мережі України: об'єкти, правове забезпечення їх формування. Правова характеристика земельних ділянок, на яких зростають природні рослинні угруповання, занесені до Зеленої книги України; територій, які є місцями перебування чи зростання видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України; водохоронних зон; земель лісогосподарського призначення.

Відповідальність за порушення законодавства про екологічну мережу.

Правовий режим санітарно-захисних зон, курортних, лікувально-оздоровчих, рекреаційних територій та курортів

Поняття та загальна характеристика курортних і лікувально-оздоровчих територій (зон) як складових елементів національної екологічної мережі України. Види природних лікувальних факторів та ресурсів. Поняття та юридичні ознаки курорту. Юридичний порядок визнання та оголошення лікувально-оздоровчої місцевості курортом.

Поняття прибережних захисних смуг, водоохоронних зон, полезахисних лісових смуг. Порядок використання та охорони буферних зон національної екомережі.

Види використання лікувальних природних ресурсів курортних та лікувально-оздоровчих територій. Форми власності щодо курортів та лікувально-оздоровчих територій. Коло суб'єктів права використання курортних та лікувально-оздоровчих територій, їх права та обов'язки.

Поняття та види правової охорони курортів та лікувально-оздоровчих зон. Екологічні вимоги щодо їх охорони. Правовий режим округу санітарної (гірничо-санітарної) охорони. Правове закріплення зонування курортних та лікувально-оздоровчих територій.

Поняття рекреаційних територій та їх види. Визначення кола земель рекреаційного призначення як буферних зон національної екологічної мережі України. Види використання рекреаційних територій. Особливості їх відновлення та правової охорони.

Юридична відповідальність за порушення законодавства щодо курортних, лікувально-оздоровчих та рекреаційних територій. Особливості майнової відповідальності за шкоду, заподіяну природним лікувальним ресурсам.

Правовий режим об'єктів природно-заповідного фонду

Поняття та загальна характеристика природно-заповідного фонду України як ключового об'єкта національної екологічної мережі України. Правова класифікація територій та

об'єктів природно-заповідного фонду України. Економіко-правові основи функціонування територій природно-заповідного фонду. Види використання об'єктів природно-заповідного фонду. Суб'єкти права користування територіями природно-заповідного фонду, їх права та обов'язки.

Організаційно-правові форми відновлення, охорони та збереження об'єктів природно-заповідного фонду. Характеристика правового режиму охоронних та захисних зон природно-заповідного фонду.

Особливості використання та охорони окремих видів територій природно-заповідного фонду: природних заповідників, біосферних заповідників, національних природних парків, заказників, регіональних ландшафтних парків, пам'яток природи, заповідних урочищ, ботанічних садів, дендрологічних і зоологічних парків, парків-пам'яток садово-паркового мистецтва.

Особливості юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства щодо використання та охорони об'єктів природно-заповідного фонду України. Майнова відповідальність за спричинення шкоди особливо охороняємим природним територіями та об'єктам природно-заповідного фонду України.

Міжнародно-правова охорона довкілля

Міжнародно-правова охорона навколишнього середовища: поняття та ознаки. Принципи міжнародно-правової охорони навколишнього середовища. Об'єкти та суб'єкти міжнародно-правової охорони навколишнього середовища. Міжнародно-правова охорона природних об'єктів як складових навколишнього середовища.

Система заходів міжнародно-правового характеру щодо охорони навколишнього середовища. Міжнародна співпраця держав у сфері охорони навколишнього середовища.

Відповідальність за правопорушення у сфері охорони навколишнього середовища: міжнародно-правовий аспект.

4. ПИТАННЯ ДО САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО УКРАЇНИ”

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Тема 1. Предмет, метод, система та принципи екологічного права

1. Поняття екологічних відносин і їх різновидів (земельні, водні, лісові, атмосферно-повітряні тощо).
2. Об'єкти та суб'єкти екологічного права, їх класифікації.
3. Поняття екологічного права як галузі права його підгалузей, правових інститутів та субінститутів, загальної і особливої його частин.
4. Особливості методу правового регулювання екологічних відносин.
5. Система екологічного права, співвідношення його з іншими галузями права.
6. Принципи екологічного права та законодавства.

Тема 2. Джерела екологічного права

1. Поняття джерел екологічного права, їх загальна характеристика та класифікація.
2. Конституція України як джерело екологічного права.
3. Закони України у системі джерел екологічного права.
4. Підзаконні нормативно-правові акти як джерела екологічного права.
5. Міжнародні договори як джерела екологічного права.
6. Правила додаткового (субсидіарного) застосування інших галузей права в регулюванні екологічних відносин.
7. Роль судової практики в регулюванні екологічних правовідносин.

Тема 3. Правові основи управління природокористуванням та охороною довкілля (екологічне управління)

1. Загальна характеристика управління в галузі природокористування та охорони довкілля. Поняття та види управління в галузі екології.

2. Органи державного управління природокористуванням та охороною довкілля спеціальної компетенції. Правовий статус Міністерства екології та природних ресурсів України.

3. Участь громадськості в управлінні природокористуванням і охороною довкілля.

4. Поняття та загальна характеристика функцій управління в галузі природокористування та охорони довкілля. Організаційні функції управління. Правове забезпечення обліку природних ресурсів і ведення природоресурсових кадастрів. Правове забезпечення функції екологічного прогнозування.

5. Попереджувально-охоронні функції управління в галузі природокористування та охорони довкілля: екологічний моніторинг; екологічний контроль; екологічна експертиза. Їх правове забезпечення.

6. Стабілізаційні функції управління у сфері природокористування та охорони довкілля. Інформування про стан навколишнього природного середовища (екологічне інформування). Стандартизація та нормування у сфері природокористування й охорони навколишнього природного середовища.

7. Процесуальний порядок здійснення функцій управління природокористуванням та охороною довкілля.

Тема 4. Екологічні права та обов'язки громадян

1. Загальна характеристика системи екологічних прав громадян.

2. Конституційні екологічні права громадян.

3. Поняття та види екологічних обов'язків громадян.

4. Гарантії, охорона, форми та способи захисту екологічних прав громадян.

Тема 5. Правові засади екологічної безпеки населення та територій. Правовий режим надзвичайних екологічних ситуацій

1. Правові підстави забезпечення екологічної безпеки.
2. Поняття екологічної безпеки. Об'єкти та суб'єкти екологічної безпеки. Нормативи екологічної безпеки.
3. Види екологічної безпеки.
4. Складові частини екобезпеки: радіаційна, ядерна, техногенна, хімічна пожежна безпека.
5. Поняття та характеристика правових заходів щодо забезпечення екологічної безпеки.
6. Поняття екологічних надзвичайних ситуацій, їх класифікації. Причини їх походження.
7. Поняття зон НЕС, його юридичне значення. Підстави, порядок оголошення окремої місцевості зоною НЕС та її правовий режим.
8. Правове забезпечення запобігання і ліквідації НЕС.
9. Захист населення та територій у разі загрози та виникнення НЕС.

Тема 6. Правове регулювання поводження з відходами

1. Відходи як об'єкт правового регулювання,
2. Правова класифікація відходів.
3. Правовий режим поводження з відходами.
4. Особливості правового регулювання поводження з радіоактивними відходами.
5. Юридична відповідальність за порушення законодавства у сфері поводження з відходами.

Тема 7. Правові засади економічного механізму природокористування та охорони навколишнього природного середовища

1. Поняття та основні елементи економіко-правового механізму.
2. Платність як основна складова економіко-правового механізму.
3. Збори за спеціальне використання природних ресурсів і їх класифікація за об'єктами та іншими підставами.
4. Екологічний податок: порядок начислення та механізм розподілу отриманих коштів.
5. Стимулювання як одна з функцій економіко-правового механізму.
6. Екологічний аудит та страхування як складові економіко-правового механізму.

Тема 8. Право власності на природні ресурси та комплекси

1. Поняття, особливості та зміст права власності на природні ресурси та комплекси.
2. Особливості права власності Українського народу на природні ресурси.
3. Право державної власності на природні ресурси та комплекси.
4. Право комунальної власності на природні ресурси та комплекси.
5. Право приватної власності на природні ресурси та комплекси.
6. Права та обов'язки власників природних ресурсів, захист і гарантії їх прав.
7. Юридична відповідальність за порушення права власності на природні ресурси та комплекси.

Тема 9. Загальні положення права природокористування

1. Поняття права природокористування.
2. Об'єкти та суб'єкти права природокористування.
3. Правова класифікація видів природокористування.
4. Підстави та порядок виникнення, зміни та подовження права природокористування.
5. Підстави та порядок припинення, зупинення права природокористування.
6. Права і обов'язки природокористувачів.
7. Особливості використання природних ресурсів на умовах оренди.
8. Захист прав природокористувачів.

Тема 10. Особливості юридичної відповідальності за екологічні правопорушення. Вирішення спорів

1. Поняття та загальна характеристика юридичної відповідальності в екологічному законодавстві.
2. Функції юридичної відповідальності: компенсаційна, стимулююча, каральна.
3. Підстави виникнення та притягнення до юридичної відповідальності в екологічному законодавстві.
4. Визначення та головні ознаки екологічного правопорушення: злочини та проступки.
5. Особливості, склад екологічного правопорушення.
6. Види юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства: кримінальна, адміністративна, цивільна – правова, дисциплінарна.
7. Класифікація юридичної відповідальності за колом суб'єктів та об'єктами заподіяння шкоди, специфікою застосування санкцій – основних та додаткових.
8. Екологічні спори та їх сутність.
9. Особливості та порядок вирішення еколого-право-

вих спорів. Об'єктно-суб'єктний склад екологічних спорів.

10. Класифікаційні ознаки спорів майнового та екологічного характеру.

11. Види (юрисдикційний, договірний, судовий) та механізми вирішення екологічних спорів.

ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Тема 11. Особливості правового регулювання використання земель

1. Земля як об'єкт еколого-правових відносин.
2. Правові засади охорони земель в Україні.
3. Стандартизація і нормування в галузі охорони земель.
4. Правова охорона земель від забруднення небезпечними речовинами.
5. Правова охорона ґрунтів.
6. Правове регулювання використання земель.
7. Правове регулювання використання техногенно забруднених земель.
8. Юридична відповідальність за порушення законодавства про охорону та використання земель.

Тема 12. Особливості правового регулювання використання вод

1. Води як об'єкт правової охорони, використання й відтворення.
2. Правове регулювання у сфері охорони вод.
3. Правове регулювання використання вод.
4. Особливості використання водних об'єктів на умовах оренди.
5. Права та обов'язки водокористувачів.

6. Юридична відповідальність за порушення водного законодавства.

Т е м а 13. Особливості правового регулювання використання надр

1. Надра як об'єкт правової охорони та використання.
2. Право надрокористування та його види.
3. Правове регулювання основних видів використання надр.
4. Особливості правового регулювання використання надр на підставі угод про розподіл продукції.
5. Правова охорона надр.
6. Юридична відповідальність за порушення законодавства про надра.

Т е м а 14. Особливості правового регулювання використання рослинного світу

1. Рослинний світ як об'єкт правової охорони та використання.
2. Правове забезпечення використання рослинного світу.
3. Правова охорона рослинного світу.
4. Право користування лісами та його види.
5. Підстави виникнення та припинення права користування лісами.
6. Правові заходи щодо вітворення, охорони та захисту лісів.
7. Юридична відповідальність за порушення законодавства про рослинний світ та лісового законодавства.

Тема 15. Особливості правового регулювання використання тваринного світу

1. Тваринний світ як об'єкт правової охорони, відтворення і використання.
2. Суб'єкти, види і підстави використання та охорони тваринного світу.
3. Правове регулювання полювання і мисливського господарства.
4. Правове регулювання рибальства і рибного господарства.
5. Правове регулювання інших видів спеціального використання тваринного світу.
6. Правова охорона тваринного світу. Червона книга України.
7. Юридична відповідальність за порушення законодавства про охорону, використання та відтворення тваринного світу.

Тема 16. Правова охорона атмосферного повітря

1. Атмосферне повітря як об'єкт правової охорони.
2. Поняття правової охорони атмосферного повітря.
3. Система правових заходів щодо охорони атмосферного повітря.
4. Юридична відповідальність за порушення законодавства в галузі охорони атмосферного повітря

Тема 17. Правове забезпечення формування і функціонування екологічної мережі України

1. Загальна характеристика екологічної мережі України: поняття, об'єкти, принципи її формування.
2. Правова характеристика структурних елементів екомережі.

3. Поняття ключових територій екомережі.
4. Території, які є місцями перебування або зростання видів тваринного чи рослинного світу, занесених до Червоної книги України.
5. Земельні ділянки, на яких зростають природні рослинні угруповання, занесені до Зеленої книги України.
6. Водоохоронні зони.
7. Землі лісогосподарського призначення.

Тема 18. Правовий режим санітарно-захисних зон, курортних, лікувально-оздоровчих, рекреаційних територій та курортів

1. Визначте та порівняйте поняття “курорт”, “лікувально-оздоровча місцевість” та “курортна зона”.
2. Види лікувальних природних ресурсів та факторів.
3. Ознаки, що характерні для курортної зони.
4. Особливість правового режиму курорту та лікувально-оздоровчої місцевості.
5. Охарактеризуйте види зонування території курорту.
6. Дайте визначення рекреаційним зонам. Особливості правового режиму рекреаційних територій.

Тема 19. Правовий режим об'єктів природно-заповідного фонду

1. Поняття природно-заповідного фонду України.
2. Види територій та об'єктів природно-заповідного фонду України.
3. Особливість правового режиму територій природно-заповідного фонду України.
4. Зонування територій природно-заповідного фонду України. Території, щодо яких воно застосовується.
5. Порядок утворення територій та об'єктів природно-заповідного фонду України.

6. Особливості юридичної відповідальності за порушення законодавства щодо використання та охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду України.

Тема 20. Міжнародно-правова охорона довкілля

1. Поняття та зміст міжнародно-правової охорони навколишнього природного середовища.

2. Принципи міжнародно-правової охорони навколишнього природного середовища.

3. Об'єкти та суб'єкти міжнародно-правової охорони навколишнього природного середовища.

4. Міжнародно-правова охорона Світового океану та внутрішніх вод.

5. Міжнародно-правова охорона флори і фауни.

6. Міжнародно-правова охорона атмосферного повітря, озонового шару та космічного простору.

7. Міжнародно-правова охорона навколишнього природного середовища Арктики й Антарктики.

8. Міжнародно-правова охорона навколишнього природного середовища від забруднення радіоактивними й іншими небезпечними речовинами та матеріалами.

5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ

Загальна характеристика права власності на природні ресурси та комплекси

З а в д а н н я

1. Петренко В. отримав в порядку безоплатної приватизації земельну ділянку, на якій виявилися численні запаси глини. Згодом у межах цієї ділянки він вирив котлован глибиною 3 м і почав видобувати глину для її подальшої відправки на будівельну фірму.

Державним інспектором з охорони навколишнього природного середовища було винесено припис Петренку В. про заборону видобування ним корисних копалин, а після невиконання зазначених вимог він був притягнутий до адміністративної відповідальності.

Петренко В. оскаржив дії інспектора, посилаючись на те, що земельна ділянка з розміщеними на ній та під її поверхнею корисними копалинами є його власністю, і він як власник може розпоряджатися своїм майном вільно та на свій розсуд.

Визначте коло правовідносин та дайте правову оцінку діям осіб. Які особливості права власності на надра та права власності на корисні копалини, що знаходяться в межах земельних ділянок окремих осіб, передбачені чинним законодавством України? Вирішіть справу.

2. Катренко Ю. був притягнений до адміністративної відповідальності за порушення права державної власності на води за використання електropомпи, яку розміщував у криниці, розташованій на земельній ділянці, що належала йому на праві приватної власності. Державний екологічний інспектор склав протокол про порушення ст. 48 Кодексу України про адміністративні правопорушення і виніс постанову про притягнення

Катренка Ю. до адміністративної відповідальності за порушення права державної власності на води. Катренко Ю. оскаржив постанову державного екологічного інспектора до суду, посилаючись на те, що оскільки земельна ділянка належить йому на праві приватної власності, то, відповідно до ст. 79 Земельного кодексу України, води на ній також належать йому на праві приватної власності. А відтак, він не зобов'язаний дотримуватися правил загального використання водних ресурсів, визначених Водним кодексом України.

Яке рішення має прийняти суд? Дайте характеристику права власності на води.

3. На території заповідного урочища “Блаженне”, про статус та межі якого зазначено на відповідних табличках, встановлених на кордонах урочища, мешканці населеного пункту “Свято” виявили факт будівництва котеджів. У зв'язку з цим громада звернулася до місцевої ради з питанням про визначення форми власності на зазначеній заповідній території.

До якої категорії земель відносять заповідні урочища? Як вирішуються питання власності на об'єкти природно-заповідного фонду у екологічному законодавстві? Назвіть види юридичної відповідальності за порушення права власності на об'єкти природно-заповідного фонду?

Загальні положення права природокористування

З а в д а н н я

4. У червні 2014 р. міська рада звернулася до господарського суду з позовом до ТОВ “Будінвест” про розірвання укладеного між ними договору оренди земельної ділянки від 20.10.2011 р. Позовні вимоги обґрунтовуються тим, що позивач надав відповідачу земельну ділянку для будівництва адміністративної будівлі, проте у визначений договором строк відпові-

дач не увів в експлуатацію об'єкт будівництва. Крім того, земельна ділянка взагалі не використовується – вирито котлован, у якому утворився смітник з будівельних відходів.

Відповідач проти позову заперечує, посилаючись на те, що до відносин, які виникли між ним і позивачем, перш за все повинні застосовуватися норми, що регулюють право користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій). Оскільки суперфіцій припиняється в разі невикористання ділянки протягом трьох років, підстав для розірвання укладеного договору немає.

Дайте загальну характеристику права землекористування, визначте підстави його набуття та припинення, права та обов'язки землекористувачів. Проаналізуйте право оренди земельної ділянки та право користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій). Які між ними відмінності? Чи підлягає позов міської ради задоволенню? Вирішіть справу.

5. На території мисливських угідь був затриманий громадянин В., який у темний період часу поставив два капкани, до яких потрапили лось та косуля. До ранку м'ясо диких тварин стало не придатним до споживання. Особи, уповноважені здійснювати контроль у галузі мисливського господарства та полювання, склали адміністративний протокол за порушення чинного законодавства у цій галузі (по факту браконьєрства) та наклали штраф на затриманого у розмірі 700 грн (без вартості м'яса, оскільки воно не було використане).

Чи можливе здійснення полювання поза межами мисливських угідь? Чи можна вважати дії громадянина В. браконьєрством? Яка продукція вважатиметься незаконно добутою? Яку відповідальність повинен понести громадянин В. за порушення законодавства в галузі мисливського господарства та полювання?

6. У межах ДП “Тутянське лісове господарство України” було затримано С., який здійснював заготівлю дикорослих плодів та грибів з метою їх подальшої реалізації. За самовільне збирання дикорослих плодів та грибів на С. було накладено

штраф у розмірі чотирьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Сплачувати штраф він відмовляється, бо вважає, що здійснював загальне використання лісових ресурсів, що не потребує отримання спеціального дозволу і є безкоштовним.

Вирішіть справу. Які види лісокористування існують? Охарактеризуйте побічне лісокористування, його особливості та порядок отримання спеціального дозволу.

Список нормативно-правових актів до практичних занять

Конституція України, прийнята 28.06.1996 р. за № 254/96-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

Про основні напрямки державної політики України в галузі охорони навколишнього середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки: постанова Верховної Ради України від 05.03.1998 р. // Там же. – 1998. – № 38-39. – Ст. 248.

Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року: Закон України від 21.12.2010 р. № 2818-VI // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 3. – С. 13. – Ст. 158.

Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України 25.06.1991 р. № 1264-XII // Відом. Верхов. Ради України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.

Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III // Там же. – 2002. – № 3. – Ст. 27.

Цивільний кодекс України від 16.10.2003 р. № 435-IV // Там же. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.

Водний кодекс України від 06.06.1995 р. № 213/95-ВР // Там же. – 1995. – № 24. – Ст. 189.

Лісовий кодекс України в редакції Закону України від 08.02.2006 р. № 3404-IV // Там же. – 2006. – № 21. – Ст. 170.

Кодекс України про надра від 27.07.1994 р. № 132/94-ВР // Там же. – 1994. – № 36. – Ст. 340.

Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III // Відом. Верхов. Ради України. – 2001. – № 25. – Ст. 131.

Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-X (в ред. від 04.06.2014 р.) // Відом. Верхов. Ради УРСР. – 1984. – № 51. – Ст. 1122.

Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998 р. № 161-XIV // Відом. Верхов. Ради України. – 1998. – № 46. – Ст. 280.

Про тваринний світ: Закон України від 13.12.2001 р. № 2894-III // Офіц. вісн. України. – 2002. – № 2. – Ст. 47.

Про рослинний світ: Закон України від 09.04.1999 р. № 591-XIV // Там же. – 1999. – № 18. – Ст. 775.

Про природно-заповідний фонд: Закон України від 16.06.1992 р. № 2456-XII // Відом. Верхов. Ради України. – 1992. – № 34. – Ст. 502.

Про Червону книгу України: Закон України від 07.02.2002 р. № 3055-III // Там же. – 2002. – № 30. – Ст. 201.

Про екологічну мережу України: Закон України від 24.06.2004 р. № 1864-IV // Офіц. вісн. України – 2004. – № 29. – Ст. 1950.

Про мисливське господарство і полювання: Закон України від 22.02.2000 р. № 1478-III // Там же. – 2000. – № 12. – Ст. 442.

Про захист тварин від жорстокого поводження: Закон України від 21.02.2006 р. № 3447-IV // Там же. – 2006. – № 11. – Ст. 692.

Про затвердження переліків корисних копалин загальнодержавного та місцевого значення: постанова Кабінету Міністрів України від 12.12.1994 р. № 827 зі змінами від 28.12.2011 р. [Електрон. ресурс]: Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

Про затвердження Порядку заготівлі другорядних лісових матеріалів і здійснення побічних лісових користувань в лісах України: постанова Кабінету Міністрів України від 23.04.1996 р., № 449 // Зб. Законодав. актів України про охорону навколиш. природ. середовища. – 1997. – Т. 2. – С. 292-294.

Про врегулювання питання щодо спеціального викорис-

тання лісових ресурсів: постанова Кабінету Міністрів України від 23.05.2007 р. № 761 // Офіц. вісн. України. – 2007. – № 39. – Ст. 1550.

Про розмір компенсації за незаконне добування, знищення або пошкодження видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України, а також за знищення чи погіршення середовища їх перебування (зростання) : постанова Кабінету Міністрів України від 07.11.2012 р. № 1030 // Там же. – 2012. – № 85. – Ст. 3466.

Про Положення про Державну екологічну інспекцію України: Указ Президента України від 13.04.2011 р. № 454 // Там же. – 2011. – № 29. – Ст. 1260.

Про затвердження переліків видів тварин, що заносяться до Червоної книги України (тваринний світ), та видів тварин, що виключені з Червоної книги України (тваринний світ) : наказ Мінприроди України від 17.06.2009 р. № 313 // Там же. – 2009. – № 55. – Ст. 1931.

Про затвердження Такс для обчислення розміру відшкодування збитків, завданих унаслідок порушення законодавства в галузі мисливського господарства та полювання (крім видів, занесених до Червоної книги України) : наказ Держкомлісгоспу та Мінприроди України від 18.07.2007 р. № 332/262 // Там же. – 2007. – № 58. – Ст. 2319.

Про практику застосування судами земельного законодавства при розгляді цивільних справ: постанова Пленуму Верховного Суду України від 16.04.2004 р. № 7 // Вісн. Верхов. суду України. – 2004. – № 6. – С. 22.

Ліміти на спеціальне використання лісових ресурсів при здійсненні побічних лісових користувань на 2014 рік: Розпорядження голови Харківської обласної державної адміністрації / Офіц. веб-сайт Харківської обласної державної адміністрації. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://kharkivoda.gov.ua/uk/document/view/id/14105>

6. ПРОГРАМНІ ПИТАННЯ

1. Поняття екологічного права. Його предмет та система.
2. Метод екологічного права. Його основні ознаки.
3. Суспільні відносини, що формують предмет екологічного права. Їх класифікація.
4. Принципи екологічного права.
5. Правова охорона зелених насаджень у населених пунктах.
6. Загальна характеристика джерел екологічного права.
7. Конституційні засади регулювання екологічних суспільних відносин.
8. Закони як джерела екологічного права.
9. Рішення Конституційного суду України в системі джерел екологічного права України.
10. Поняття, зміст та особливості права власності на природні ресурси.
11. Право власності Українського народу на природні ресурси.
12. Право приватної власності на природні ресурси. Його об'єкти та суб'єкти.
13. Право комунальної власності на природні ресурси. Його об'єкти та суб'єкти.
14. Право державної власності на природні ресурси. Його об'єкти та суб'єкти.
15. Міжнародні договори як джерела екологічного права.
16. Екологічний податок: сутність та об'єкти.
17. Особливості юридичної відповідальності в екологічному законодавстві.
18. Юридична відповідальність за порушення права власності на природні ресурси.
19. Поняття управління в сфері природокористування та охорони довкілля.
20. Функції управління в сфері природокористування та охорони довкілля.

21. Органи управління загальної компетенції в сфері природокористування та охорони довкілля.
22. Органи управління спеціальної компетенції в сфері природокористування та охорони довкілля.
23. Кадастри природних ресурсів: поняття та види.
24. Екологічний контроль: поняття та види.
25. Екологічний моніторинг: поняття та види.
26. Екологічна експертиза: поняття та види.
27. Екологічна стандартизація та нормування: поняття та види.
28. Правова охорона рослинного світу.
29. Право природокористування. Його поняття та види.
30. Особливості загального природокористування. Його правове забезпечення.
31. Особливості спеціального природокористування. Його правове забезпечення.
32. Правові засади використання природних ресурсів на умовах оренди.
33. Підстави виникнення та припинення права природокористування.
34. Гарантії захисту екологічних прав громадян.
35. Право людини на безпечне для життя і здоров'я довкілля.
36. Право людини на вільний доступ до інформації про стан довкілля.
37. Екологічні обов'язки людини.
38. Форми та способи захисту екологічних прав громадян.
39. Загальна характеристика екологічної безпеки.
40. Правове забезпечення екологічної безпеки.
41. Правовий режим зон надзвичайної екологічної ситуації.
42. Природоресурсові податки і збори.
43. Цивільно-правова відповідальність за порушення законодавства про рослинний світ.
44. Земля як об'єкт еколого-правових відносин.
45. Особливості правової охорони земель.

46. Право водокористування: поняття та правове забезпечення.
47. Водний фонд України: загальна характеристика.
48. Правові заходи щодо охорони вод.
49. Спеціальне водокористування. Поняття, види та правове забезпечення.
50. Правовий режим водоохоронних зон та прибережних захисних смуг.
51. Юридична відповідальність за порушення водного законодавства.
52. Право надрокористування: поняття та правове забезпечення.
53. Види користування надрами: загальна характеристика.
54. Правове регулювання геологічного вивчення надр.
55. Правове регулювання видобування корисних копалин.
56. Юридична відповідальність за порушення законодавства про надра.
57. Рослинний світ як об'єкт правової охорони: поняття та класифікація.
58. Види користування природними рослинними ресурсами.
59. Правова охорона рослинного світу: поняття та основні форми.
60. Зелена книга України: поняття та правове значення.
61. Право лісокористування: поняття та види.
62. Види використання лісових ресурсів та дозволи, що засвідчують це право.
63. Правове регулювання заготівлі деревини.
64. Правове регулювання заготівлі другорядних лісових матеріалів.
65. Правове регулювання побічних лісових користувань.
66. Лісові сервітути: поняття та правове забезпечення.
67. Правові заходи по відтворенню, охороні та захисту лісів.

68. Цивільно-правова відповідальність за порушення лісового законодавства.
69. Право користування тваринним світом: поняття та види.
70. Види використання тваринного світу та їх правове забезпечення.
71. Мисливство та полювання: поняття та правове забезпечення.
72. Документи на право полювання.
73. Види територій та об'єктів природно-заповідного фонду.
74. Поняття та види рибальства.
75. Правове регулювання любительського та спортивного рибальства.
76. Правове регулювання добування (придбання) диких тварин з метою їх утримання і розведення у напіввільних умовах чи в неволі.
77. Особливості цивільно-правової відповідальності за порушення законодавства у галузі полювання та ведення мисливського господарства.
78. Особливості цивільно-правової відповідальності за порушення правил рибальства.
79. Цивільно-правова відповідальність за порушення законодавства про тваринний світ.
80. Атмосферне повітря як об'єкт правової охорони.
81. Правовий режим дендрологічних парків та їх зонування.
82. Юридична відповідальність за порушення законодавства про охорону атмосферного повітря.
83. Поняття та правове забезпечення формування екологічної мережі.
84. Поняття та складові екологічної мережі.
85. Юридична відповідальність за порушення законодавства про екологічну мережу.
86. Природно-заповідний фонд: класифікація та правове забезпечення.

87. Природні та біосферні заповідники: правовий режим та функціональне зонування.
88. Національні природні парки: правовий режим та функціональне зонування.
89. Правовий режим ботанічних садів та їх зонування.
90. Правовий режим зоологічних парків та їх зонування.
91. Правові заходи охорони атмосферного повітря.
92. Особливості правової охорони курортних та лікувально-оздоровчих територій.
93. Правовий режим рекреаційних територій.
94. Червона книга України: поняття та правове значення.
95. Категорії видів тваринного та рослинного світу, що заносяться до Червоної книги України.
96. Юридична відповідальність за порушення законодавства про Червону книгу України.
97. Відходи як об'єкти еколого-правового регулювання.

7. СПИСОК НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Конституція України, прийнята 28.06.1996 р. за № 254/96-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

Про основні напрямки державної політики України в галузі охорони навколишнього середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки: постанова Верховної Ради України від 05.03.1998 р. // Там же. – 1998. – № 38-39. – Ст. 248.

Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року: Закон України від 21.12.2010 р. № 2818-VI // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 3. – С. 13. – Ст. 158.

Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України 25.06.1991 р. № 1264-XII // Відом. Верхов. Ради України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.

Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III // Там же. – 2002. – № 3. – Ст. 27.

Водний кодекс України від 06.06.1995 р. № 213/95-ВР // Там же. – 1995. – № 24. – Ст. 189.

Лісовий кодекс України в редакції Закону України від 08.02.2006 р. № 3404-IV // Там же. – 2006. – № 21. – Ст. 170.

Кодекс України про надра від 27.07.1994 р. № 132/94-ВР // Там же. – 1994. – № 36. – Ст. 340.

Про тваринний світ: Закон України від 13.12.2001 р. № 2894-III // Офіц. вісн. України. – 2002. – № 2. – Ст. 47.

Про рослинний світ: Закон України від 09.04.1999 р. № 591-XIV // Там же. – 1999. – № 18. – Ст. 775.

Про природно-заповідний фонд: Закон України від 16.06.1992 р. № 2456-XII // Відом. Верхов. Ради України. – 1992. – № 34. – Ст. 502.

Про Червону книгу України: Закон України від 07.02.2002 р. № 3055-III // Там же. – 2002. – № 30. – Ст. 201.

Про виключну (морську) економічну зону України: Закон України від 16.05.1995 р. № 162/95-ВР // Там же. – 1995. – № 21. – Ст. 152.

Про екологічну мережу України: Закон України від 24.06.2004 р. № 1864-IV // Офіц. вісн. України – 2004. – № 29. – Ст. 1950.

Про мисливське господарство і полювання: Закон України від 22.02.2000 р. № 1478-III // Там же. – 2000. – № 12. – Ст. 442.

Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них: Закон України від 06.02.2003 р. № 486-IV // Там же. – 2003. – № 10. – Ст. 430.

Про захист тварин від жорстокого поводження: Закон України від 21.02.2006 р. № 3447-IV // Там же. – 2006. – № 11. – Ст. 692.

Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів: Закон України від 08.07.2011 р. № 3677-VI // Там же. – 2011. – № 59. – Ст. 2351.

Про охорону атмосферного повітря: Закон України від 21 черв. 2001 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2001. – № 48. – Ст. 252.

Про охорону земель: Закон України від 19 черв. 2003 р. № 962-IV // Там же. – 2003. – № 39. – Ст. 349.

Підручники, навчальні посібники, тексти лекцій

Андрейцев В. І. Право екологічної безпеки: навч. та наук.-практ. посіб. / В. І. Андрейцев. – К.: Знання-Прес, 2002. – 332 с.

Балюк Г. І. Екологічне право України: конспект лекцій у схемах (Загальна і Особлива частини): навч. посіб. / Г. І. Балюк. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 192 с.

Водне право України: навч. посіб. / В. О. Процевський, О. М. Шуміло. – К.: Центр учб. л-ри, 2012. – 176 с.

Гетьман А. П. Вступ до теорії еколого-процесуального права України: навч. посіб. / А. П. Гетьман. – Х.: Основа, 1998. – 205 с.

Ерофеев Б. В. Экологическое право России: учебник / Б. В. Ерофеев. – Изд. 2-е, перераб. и доп. – М.: Юристъ, 1996 – 624 с.

Екологічне право України. Академічний курс: підруч. / за заг. ред. Ю. С. Шемшученка; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Київ. ун-т права. – 2-ге вид. – К.: Юрид. думка, 2008. – 720 с.

Екологічне право України: підруч. для студ. вищ. навч. закладів / за ред. І. І. Каракаша. – Одеса: Фенікс, 2012. – 788 с.

Екологічне право України. Загальна частина: навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Шуміло. – Х. : ХНУВС, 2010. – 292 с.

Екологічне право України. Особлива частина: навч. посіб. / О. М. Шуміло (кер. авт. кол.), В. А. Зуєв, І. В. Бригадир та ін. – К.: Центр учб. л-ри, 2013. – 432 с.

Екологічне право України в запитаннях та відповідях: навч. посіб. / А. П. Гетьман, М. В. Шульга, Г. В. Анісімова, А. К. Соколова. – Х.: Одиссей, 2007. – 480 с.

Екологічне право: підруч. / Нац. ун-т “Юрид. акад. України ім. Я. Мудрого”; за ред. А. П. Гетьмана. – Х.: Право, 2013. – 432 с.

Екологічний менеджмент: навч. посіб. / за ред. В. Ф. Семенова, О. Л. Михайлюк. – К.: Знання, 2006. – 366 с.

Кобецька Н. Р. Екологічне право України: навч. посіб. / Н. Р. Кобецька. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 352 с.

Ковтун О. М. Правова охорона територій та об’єктів природно-заповідного фонду України: навч. посіб. / О. М. Ковтун. – К.: Прецедент, 2010. – 229 с.

Козак З. Доступ до правосуддя з питань довкілля: посіб. / З. Козак, І. Тустановська. – Л.: Мета, 2002. – 200 с.

Костицький В. В. Екологічне право України: підруч. / В. В. Костицький. – Дрогобич: Коло, 2012. – 360 с.

Кравченко С. М. Актуальні проблеми міжнародного права навколишнього середовища: підруч. / С. М. Кравченко, А. О. Андрусевич, Дж. Бонайн; під заг. ред. С. М. Кравченко. – Л.: Вид. центр ЛНУ, 2002. – 336 с.

Краснова М. В. Договори в екологічному праві України: навч. посіб. / М. В. Краснова. – К.: Алерта, 2012. – 216 с.

Лукашук И. И. Международное право. Особенная часть: учеб. / И. И. Лукашук; Ин-т государства и права РАН, Акад. прав. ун-т. – М.: БЕК, 1997. – 410 с.

Міжнародне право: Основні галузі: підруч. / за ред. В. Г. Буткевича. – К.: Либідь, 2004. – 816 с.

Право довкілля (екологічне право): навч. посіб. / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка; за ред. П. Д. Пилипенка. – К.: Ін Юре, 2010. – 401 с.

Правові форми екологічного контролю: навч. посіб. / М. В. Краснова, Е. В. Позняк, Т. П. Коваленко та ін.; за ред. М. В. Краснової. – К.: Алерта, 2012. – 760 с.

Рябець К. А. Екологічне право України: навч. посіб. / К. А. Рябець. – К.: Центр учб. л-ри, 2009. – 438 с.

Сафронов Т. А. Екологічні основи природокористування: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / Т. А. Сафронов. – Л.: Новий світ-2000, 2003 – 248 с.

Тимченко Л. Д. Міжнародне право: підруч. / Л. Д. Тимченко, В. П. Кононенко. – К.: Знання, 2012. – 631 с. – (Вища освіта ХХІ ст.).

Монографії

Андрейцев В. І. Екологічне право і законодавство суверенної України: проблеми реалізації державної екологічної політики: моногр. / В. І. Андрейцев. – Д.: Нац. гірн. ун-т, 2011. – 373 с.

Андрейцев В. І. Актуальні проблеми екологічного права: новітні доктрини: ретроспективний аналіз та погляд у майбутнє / В. І. Андрейцев / матеріали доповіді Міжнар. круглого столу “Актуальні пробл. еколог. права”. – Д.: Нац. гірн. ун-т, 2010. – 153 с.

Бредіхіна В. Л. Конституційні засади права громадян на безпечне навколишнє природне середовище: моногр. / В. Л. Бредіхіна. – Х.: Вид. СПД ФО Вапнярчук Н.М., 2008. – 168 с.

Гвоздик П. О. Джерела екологічного права: моногр. / відп. ред. Н. Р. Малишева. – К.: Алерта, 2012. – 304 с.

Гетьман А. П. Правовые проблемы экологической политики Европейского Союза и Украины: моногр. / А. П. Гетьман, В. И. Лозо. – Х.: Право, 2014. – 280 с.

Григор'єва Т. В. Правові засади використання, охорони та відтворення водних живих ресурсів / Т. В. Григор'єва: моногр. – Х.: Право, 2011. – 176 с.

Кирєєва І. В. Припинення прав громадян України щодо використання природних об'єктів: підстави та порядок: моногр. / І. В. Кирєєва. – Х.: ФІНН, 2009. – 160 с.

Козьяков І. Н. Недропользование в странах СНГ: сравнительно правовой анализ: моногр. / І. Н. Козьяков. – в 2-х кн. Кн. 1. – К.: ООО “Имидж Принт”. – 2009. – 576 с.

Комарницький В. М. Організаційно-правові питання спеціального природокористування: моногр. / В. М. Комарницький. – Луганськ: ЛДУВС, 2010. – 192 с.

Комарницький В. М. Право спеціального природокористування: моногр. / В. М. Комарницький. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2011. – 424 с.

Костицький В. В. Екологія перехідного періоду: держава, право, економіка (економіко-правовий механізм охорони навколишнього природного середовища в Україні): моногр. / В. В. Костицький. – 2-ге вид. – К.: Укр. інформ.-прав. центр, 2001. – 390 с.

Краснова М. В. Компенсація шкоди за екологічним законодавством України (теоретико-правові аспекти): моногр. / М. В. Краснова. – К.: Вид.-поліграф. центр “Київ. ун-т”, 2008. – 439 с.

Кулинич П. Ф. Правові проблеми охорони і використання земель сільськогосподарського призначення в Україні: моногр. / П. Ф. Кулинич. – К.: Логос, 2011. – 688 с.

Лейба Л. В. Земельні спори та порядок їх вирішення: моногр. / Л. В. Лейба. – Х.: Право, 2007. – 160 с.

Лозо В. І. Становлення і розвиток правових основ екологічної стратегії Європейського Союзу: моногр. / В. І. Лозо. – Х.: Право, 2009. – 252 с.

Носік В. В. Право власності на землю Українського народу: моногр. / В. В. Носік. – К.: Юрінком Інтер – 2006. – 554 с.

Правова доктрина України. – У 5 т. – Х.: Право, 2013. – Т. 4. – Доктринальні проблеми екологічного, аграрного та гос-

подарського права / Ю. С. Шемшученко, А. П. Гетьман, В. І. Андрейцев та ін.; за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. – 848 с.

Правове регулювання екологічних, аграрних та земельних відносин в Україні: сучасний стан і напрямки вдосконалення : моногр. / А. П. Гетьман, М. В. Шульга, А. М. Статівка [та ін.]; за ред. А. П. Гетьмана та В. Ю. Уркевича. – Х.: Право, 2012. – 448 с.

Соколова А. К. Флористичне право України: проблеми формування та розвитку: моногр. / А. К. Соколова. – Х.: Право, 2009. – 288 с.

Труфан І. В. Правовий режим малих річок в Україні: моногр. / І. В. Труфан. – Вид.-дизайн. від. ЦУТ. – Івано-Франківськ. – 2006. – 168 с.

Філатова В. К. Правові засади геологічного вивчення надр в Україні: моногр. / В. К. Філатова, Т. М. Шульга. – Х.: ФІНН, 2011. – 144 с.

Хвесик М. А. Економіко-правове регулювання природокоористування / М. А. Хвесик, Л. М. Горбач, Ю. П. Кулаковський. – К.: Кондор, 2004. – 524 с.

Черкашина М. К. Юридичні гарантії права природокоористування: моногр. / М. К. Черкашина; за ред. А. П. Гетьмана. – Х.: ФІНН, 2010. – 176 с.

Шем'яков О. П. Правове регулювання використання та охорони надр в Україні: проблеми теорії, застосування і розвитку законодавства: моногр. / О. П. Шем'яков, І. В. Хохлова. – Донецьк: Донбас, 2011. – 515 с.

Шемшученко Ю. С. Организационно-правовые вопросы охраны окружающей природной среды в СССР / Ю. С. Шемшученко. – К.: Наук. думка, 1976. – 276 с.

Шеховцов В. В. Правове регулювання права приватної власності на об'єкти тваринного світу в Україні: моногр. / В. В. Шеховцов; за наук. ред. А. П. Гетьмана. – Х.: ФІНН, 2010. – 200 с.

Шуміло О. М. Екологічний правопорядок: інституційні складові: моногр. / О. М. Шуміла. – Х.: ХНУВС, 2010. – 292 с.

Шульга М. В. Актуальные правовые проблемы земельных

отношений в современных условиях: моногр. / М. В. Шульга. – Х.: Консум, 1998. – 224 с.

Юрескул В. О. Правове регулювання поведження з побутовими відходами в Україні: моногр. / В. О. Юрескул. – О.: Фенікс, 2012. – 274 с.

Статті, тези наукових доповідей, дисертації, автореферати

Балюк Г. І. Проблеми законодавчої регламентації та реалізації в Україні екологічної складової концепції сталого розвитку / Г. І. Балюк // Право України. – 2011. – № 2. – С. 85-94.

Балюк Г.І. Досвід правового регулювання відносин щодо охорони навколишнього середовища та забезпечення екологічних прав громадян на рівні Європейського Союзу та його значення для адаптації законодавства України / Г. І. Балюк // Бюл. М-ва юстиції України. – К.: [б. в.], 2007. – № 5. – С. 77-98.

Бобкова А. Г. О правовых основах планирования экологического предпринимательства / А. Г. Бобкова // Право Украины. – 2011. – № 3/4. – С. 133-141.

Боровский Е. Э. Основы международного экологического права / Е. Э. Боровский // Правовые вопр. охраны окружающей среды. – 2005. – № 12. – С. 18-26.

Выстробец Е. А. Экологическое право. Мотивации в международном сотрудничестве / Е. А. Выстробец; предисл. Ю. Е. Винокурова. – М.: Наука, 2006. – 383 с.

Гетьман А. П. Законодавчі аспекти зародження екологічних прав людини / А. П. Гетьман // Вісн. Акад. прав. наук України. – 2000. – № 1 (20). – С. 129-137.

Гетьман А. П. Методологічні засади становлення правових основ охорони довкілля / А. П. Гетьман // Право України. – 2011. – № 2. – С. 11-19.

Гетьман А. П. Термінологія екологічного законодавства: методологічні засади та перспективи уніфікації / А. П. Гетьман // Правова система України: історія, стан та перспективи. – У 5 т. – Х.: Право, 2008. – Т. 4. – 2008. – С. 260-272.

Гетьман А. П. Становлення та розвиток інституту екологічних прав людини у законодавстві України / А. П. Гетьман // Право України. – 2012. – № 1-2. – С. 180-201.

Гетьман А. П. Основні напрямки розвитку законодавства Європейського Союзу про охорону біосфери / А. П. Гетьман // Пробл. законності. – Х., 2012. – Вип. 118. – С. 211-223.

Горохов В. Сплата екологічного податку в умовах дії Податкового кодексу України з урахуванням внесених змін / В. Горохов // Вісн. податкової служби України. – 2011. – № 33. – С. 21-26.

Анісімова Г. В. Екологічне законодавство України: пробл. кодифікації // Пробл. законності / Г. В. Анісімова. – 2008. – Вип. 97. – С. 107-118.

Ковальчук Т. Право постійного і тимчасового користування лісами: юридичні ознаки та особливості змісту / Т. Ковальчук // Право України. – 2011. – № 2. – С. 148-155.

Копылов М. Н. Международное экологическое право как отрасль современного международного права / М. Н. Копылов // Государство и право. – 2007. – № 1. – С. 54-63.

Краснова М. В. Правові аспекти захисту екологічних прав громадян / М. В. Краснова // Вісн. Юрид. науки. – Вип. 45-48. – 2002. – С. 89-103.

Попов В. К. Правові проблеми використання і охорони рослинного світу / В. К. Попов, А. П. Гетьман // Право України. – 2000. – № 1. – С. 51-53.

Рибачек В. К. Щодо визначення поняття “атмосферне повітря” в екологічному законодавстві України / В. К. Рибачек // Підприємництво, госп-во і право. – 2007. – № 7. – С. 56-57.

Сабіров Р. Ф. Надзвичайні ситуації природного характеру та надзвичайні екологічні ситуації: порівняльний аналіз адміністративно-правових режимів / Р. Ф. Сабіров // Наук. вісн. Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ: зб. наук. пр. / Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. – Д.: ДДУВС, 2011. – № 2 (54). – С. 157-164.

Сільнова А. Відповідальність за порушення атмосферо-

охоронного законодавства України / А. Сільнова // Прокуратура. Людина. Держава. – 2005. – № 1. – С. 106-111.

Соколова А. К. Правове забезпечення охорони, відтворення й використання об'єктів рослинного світу / А. К. Соколова // Пробл. законності. – Вип. 94. – 2008. – С. 104-110.

Тагієв С. Р. Правове забезпечення реалізації громадянами екологічних обов'язків при здійсненні загального природокористування / С. Р. Тагієв // Підприємництво, госп-во і право. – 2008. – № 5. – С. 91-93.

Шараєвська Т. А. Проблеми юридичної відповідальності за порушення вимог законодавства щодо захисту територій і громадян у разі надзвичайних екологічних ситуацій в Україні / Т. А. Шараєвська // Часоп. Київ. ун-ту права. – 2011. – № 4. – С. 304-308.

Шараєвська Т. А. Правове регулювання порядку визначення правового статусу громадян, постраждалих у надзвичайних екологічних ситуаціях в Україні / Т. А. Шараєвська // Часоп. Київ. ун-ту права. – 2012. – № 1. – С. 277-281.

Шуленко Є. П. Класифікація, облік та реєстрація надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру / Є. П. Шуленко, С. М. Рачков // Безпека життєдіяльності. – 2012. – № 6. – С. 34-40.

Гетьман А. П. Екологічні функції органів державної влади та управління за новою Конституцією України / А. П. Гетьман // Ідеологія державотворення в Україні: історія і сучасність: матеріали наук.-практ. конф. 22-23 листоп. 1996 р. – К.: Генеза / голов. ред. Ю. С. Шемшученко, 1997. – С. 290-292.

Міжнародне право навколишнього середовища: стан та перспективи розвитку: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. / НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Міжнар. центр косміч. права. – К.: Обрії, 2010. – 213 с.

Трегубенко Г. П. Проблемні аспекти охорони атмосферного повітря в Україні / Г. П. Трегубенко // Europejska nauka XXI powieka – 2009. V. 7. Prawo. Historia. Filozofia : materialy V miedzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji. – Przemysl: Nauka i studia, 2009. – С. 33-35.

Філоненко І. В. Правові засади моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря / І. В. Філоненко // Актуальні пробл. юрид. науки: зб. тез міжнар. наук. конф. “Десяті осінні юрид. читання” (м. Хмельницький, 18-19 листоп. 2011 р.) / Хмельн. ун-т упр. та права. – Хмельницький: Хмельн. ун-т упр. та права, 2011. – Ч. 2. – С. 303-305.

Шараєвська Т. А. Правові засади здійснення гуманітарної допомоги за надзвичайних екологічних ситуацій в Україні / Т. А. Шараєвська // Там же. – С. 315-317.

Бакай Олексій Анатолійович. Правове регулювання екологічного аудиту в Україні: дис. ... канд. юрид. наук / О. А. Бакай. – Х.: [б. в.], 2010. – 193 с.

Шарапова Світлана Володимирівна. Правове забезпечення екологічного моніторингу в Україні: дис. ... канд. юрид. наук / С. В. Шарапова [б. в.], 2002. – 160 с.

Попович А. І. Правове регулювання екологічних податків в умовах європейської інтеграції України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / А. І. Попович: Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. – К.: [б. в.], 2012. – 20 с.

Шемшученко Ю. С. Государственное управление охраной окружающей среды в СССР (проблемы теории и практики): автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Ю. С. Шемшученко. – К.: [б. в.], 1978. – 35 с.

Коментарі законодавства

Екологічні та природоресурсні податки і збори: наук.-практ. комент. до розд. VIII, X, XI, XIII, XVI, XVII Податкового кодексу України / відп. ред. Н. Р. Малишева. – К.: Алерта, 2011. – 358 с.

Козьяков І. М. Науково-практичний коментар Гірничого закону України / І. М. Козьяков, Р. С.Кірін. – Д.: Нац. гірн. ун-т, 2011. – 504 с.

Науково-практичний коментар Кодексу України про надра / Г. І. Балюк, А. П. Гетьман, Н. Р. Малишева [та ін.]; за ред. Г. І. Балюк. – К.: Юрінком Інтер, 2012. – 328 с.

Науково-практичний коментар Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища” / за заг. ред. О. М. Шуміла. – Х.: Фактор, 2006. – 592 с.

Науково-практичний коментар Лісового кодексу України / Г. І. Балюк, А. П. Гетьман, Т. Г. Ковальчук та ін.; за ред. Г. І. Балюк. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 368 с.

Науково-практичний коментар Водного кодексу України / за заг. ред. Н. Р. Кобецької. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 360 с.

Науково-практичний коментар Закону України “Про охорону атмосферного повітря” / Г. І. Балюк, І. С. Гриценко, Т. Г. Ковальчук [та ін.]; за ред. Г. І. Балюк. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – 328 с.

Податковий кодекс України: постатейний коментар. – У 2-х ч. / за ред. М. П. Кучерявенка. – Х.: Право, 2011. – 1128 с.

Тваринний світ України: права охорона, використання та відтворення / Г. В. Балюк, О. О. Погрібний, Ю. С. Шемшученко [та ін.]; за ред. Г. І. Балюк. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 384 с.

Довідники

Екологічна енциклопедія. – У 3-х т. / голов. ред. А. В. Толстоухов. – К.: ТОВ “Центр еколог. освіти та інформ.”, 2006. – Т. 1: А-Е. – 432 с.; 2007. – Т. 2: Є-Н. – 416 с.

Судовий захист екологічних прав громадян України: довід. для суддів / М. В. Краснова, Н. Р. Малишева, П. І. Шевчук [та ін.]. – К.: КМ Академія, 2001. – 178 с.

Механізми та правові норми участі громадськості в процесі прийняття рішень та доступу до правосуддя з питань, що стосуються довкілля: довід. для екологіч. громадськості / за ред. С. В. Разметаєва. – Х.: ВПЦ “Контраст”, 2011. – 168 с.

Довідник чинних міжнародних договорів України у сфері охорони довкілля. – Л.: [б. в.], 2009. – 203 с.

Словник юридичних термінів екологічного законодавства України / А. П. Гетьман, М. В. Шульга, Г. В. Анісімова [та ін.] / за заг. ред. А. П. Гетьмана, М. В. Шульги. – Х.: Одіссей, 2010. – 160 с.

Судова практика

Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля: постанова Пленуму Верховного Суду України від 10.12.2004 р. № 17 // Вісн. Верхов. Суду України. – 2005. – № 1 (53). – С. 9.

Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства про охорону навколишнього природного середовища: роз'яснення Президії Вищого арбітражного суду України від 27.06.2001 р. за № 02-5/744 // Вісн. господ. судочинства. – 2001. – № 4. – С. 92.

З М І С Т

1. Вступ	3
2. Загальний розрахунок годин, лекцій, самостійної роботи.....	6
3. Програма навчальної дисципліни “Екологічне право України”.....	9
4. Питання до самостійного вивчення навчальної дисципліни “Екологічне право України”.....	22
5. Теми практичних занять для студентів заочного факультету.....	32
6. Програмні питання.....	38
7. Список нормативно-правих актів та літератури.....	43

Навчальне видання

Електронне видання

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК
ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
ТА ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО
УКРАЇНИ”**

галузь знань 0304 “Право”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”,
напрямок підготовки 6.030401 “Правознавство”

**для студентів IV курсу заочних та IV курсу
вечірнього факультетів**

У к л а д а ч і: ГЕТЬМАН Анатолій Павлович,
СОКОЛОВА Алла Костянтинівна,
ШАХОВ Віктор Семенович,
РАЗМЄТАЄВ Сергій Володимирович,
АНІСІМОВА Ганна Валеріївна,
ТКАЧЕНКО Олена Миколаївна,
БРЕДІХІНА Вікторія Леонідівна,
ЄРМОЛАСВА Тетяна Вікторівна,
ЧЕРКАШИНА Марина Костянтинівна,
ШЕХОВЦОВ Володимир Володимирович,
ДОНЕЦЬ Ольга Володимирівна,
СУЄТНОВ Євгеній Павлович

Відповідальний за випуск *А. П. Гетьман*
Редактор *В. В. Арнаутова*
Комп’ютерна верстка *А. В. Старжсинської*

Підп. до друку 10.07.2014. Вид. № 94.
Зам. № 94.